

РОЗРОБКА ЗАХОДІВ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

У статті розглянуто елементи державної стратегії в галузі забезпечення економічної безпеки держави. Визначено та обґрунтовано заходи антикорупційної діяльності для забезпечення економічної безпеки держави.

Ключові слова: економічна безпека, державна антикорупційна політика, держава, корупція.

В статье рассмотрены элементы государственной стратегии в области обеспечения экономической безопасности государства. Определены и обоснованы меры антикоррупционной деятельности для обеспечения экономической безопасности государства.

Ключевые слова: экономическая безопасность, государственная антикоррупционная политика, государство, коррупция.

The article considers the elements of national strategy in the field of economic security. The practical measures anticorruption activities to ensure economic security.

Key words: economic security, state anti-corruption policy, state corruption.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Однією з основних загроз економічній безпеці держави та соціально-економічного розвитку суспільства є корупція. Вона не лише основна причина бідності країни, але і перешкода для її подолання. Вона загрожує економічній безпеці держави, існуванню нації, оскільки корупційні дії та їх наслідки можуть позначитися на житті наступних поколінь.

Здійснення ефективної антикорупційної політики є одним із пріоритетів держави для створення дієвої системи запобігання корупції, визначення основних напрямів діяльності держави на довгострокову перспективу, розроблення комплексних заходів для протидії цьому явищу, виявлення та подолання її соціальних передумов і наслідків.

Корупція є наслідком загальних проблем країни і суспільства, боротьба з нею не зводиться тільки до реалізації вузької антикорупційної програми, але повинна пронизувати всі програми оновлення. У цих випадках антикорупційна політика виступає як додаткове обґрунтування реалізації відповідних заходів у суміжних програмах. Крім того, це має на увазі необхідність координації, з тим щоб уникнути дублювання або, навпаки, докласти зусиль.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми і на які спирається автор. Процеси гарантування економічної безпеки та здійснення антикорупційної політики постійно перебувають у центрі уваги науковців.

Але в більшості випадків вони досліджують лише окремі питання проблеми, пов'язані, насамперед, із формуванням базових засад забезпечення економічної безпеки, визначенням системи економічних інтересів і пріоритетів розвитку, формуванням окремих заходів стосовно управління безпекою тощо. Серед вітчизняних і зарубіжних авторів, праці яких присвячені зазначеним питанням, слід назвати таких дослідників, як Б. М. Данилишин, О. М. Герасин, Л. М. Івашова, О. А. Кириченко, Т. Т. Ковальчук, В. В. Крутов, М. Є. Листопад, О. І. Соскін та ін.

Виділення невирішених раніше аспектів загальної проблеми, яким присвячується стаття. Разом із тим, окремі аспекти гарантування економічної безпеки України досліджені не повною мірою, вони потребують подальшого теоретико-методологічного і прикладного розгляду. Найактуальнішими з них є такі, як формування системи індикаторів економічної безпеки держави в просторовому вимірі, удосконалення методичних підходів комплексної оцінки стану та динаміки економічної безпеки та оцінки її ризиків, визначення принципів та обґрунтування заходів здійснення антикорупційної політики. Наявні праці з розглядуваного питання не дозволяють здійснити науково обґрунтоване узагальнення та визначити основні риси процесу забезпечення економічної безпеки держави в контексті здійснення антикорупційної політики.

Формулювання мети статті (постановка завдання). Метою роботи є дослідження та визначення заходів антикорупційної діяльності для забезпечення економічної безпеки держави.

Виклад основного матеріалу. Державна стратегія в галузі забезпечення економічної безпеки будується на варіантах прогнозів економічного і соціального розвитку країни та її регіонів і повинна коригуватися залежно від розвитку подій по тому чи іншому варіанту, а також з урахуванням певних часових періодів. Багатоваріантна стратегія надає визначені переваги і, зокрема, можливість «переключення» на той чи інший варіант у залежності від конкретного розвитку ситуації без прийняття екстрених, недостатньо пророблених і взаємопов'язаних рішень. При цьому повинна бути сформована повноцінна система державного впливу на економіку, що дозволяє здійснювати з найменшими втратами регулювання найважливіших структурних зрушень і здатна взяти на себе функцію підтримки економіки країни на безпечному рівні на основі чітко визначених меж і критеріїв (умов) державного втручання в економіку (зокрема, меж державного сектора), а також розробку ефективних методів державного регулювання. Держава також не повинна допускати, щоб діяльність суб'єктів господарювання несла в собі загрози економічній безпеці і була спрямована на шкоду її громадянам. З цією метою необхідно підготувати та реалізувати заходи щодо поліпшення підприємницького клімату, збільшення внеску малого та середнього бізнесу в українську економіку, розвиток конкурентоспроможності, демонополізацію економіки, формування фондового ринку, ринків землі та нерухомості. Крім того, слід також вжити заходи щодо підвищення якості і обґрунтованості законопроектів на всіх рівнях влади та забезпечити дотримання законності всіма, включаючи органи державної влади.

Для підтримки економічної безпеки держава повинна передбачити: проведення інституційних перетворень, що сприяють координації дій та зближенню стратегії діючих інститутів громадянського суспільства; вироблення і прийняття загальних принципів економічної та соціальної поведінки для всіх, хто бере участь у господарському процесі сторін за рахунок їх максимальної уніфікації (скорочення і ліквідація пільг і різних преференцій), законодавче обмеження лобізму; контроль за дотриманням цих правил усіма діючими економічними суб'єктами і органами державного управління.

Відповідно, у середньостроковій перспективі мають вирішуватися такі взаємопов'язані завдання: підтримка ефективних і конкурентних виробництв при послідовному згортанні безперспективних і застарілих виробництв; розвиток інфраструктури економіки, необхідної для реалізації структурних перетворень; забезпечення більш ефективного економічного використання ресурсів; збереження найбільш цінних елементів накопиченого науково-технічного потенціалу; подолання структурних деформацій, узгодження структури виробництва і платоспроможного попиту; прискорення адаптації підприємств до ринкових умов; диверсифікація експортного потенціалу; забезпечення підвищення екологічної безпеки.

Вирішення цих завдань дозволить державі усунути одну з головних проблем (загроз) економічної

безпеки – неконкурентоспроможність більшості галузей національної економіки. Виходячи з цього, структурна політика повинна реалізовуватися на макро- і мікроекономічному рівнях за трьома основними напрямками, що визначають орієнтири діяльності органів державної влади по селективній підтримці елементів економіки для забезпечення економічної безпеки держави [3].

На макроекономічному рівні в ході проведення структурної політики повинні вирішуватися такі завдання: підвищення сукупного попиту; збільшення норми заощаджень і забезпечення умов трансформації нагромаджень в інвестиції; стимулювання переливу всіх видів ресурсів зі стагнуючих секторів у сектори росту; збільшення валових інвестицій; стимулювання експорту; регулювання імпорту в мету захисту вітчизняних виробників у рамках загальноприйнятих процедур.

На мікроекономічному рівні в ході здійснення структурної політики необхідно вирішити завдання: підтримка і стимулювання розвитку економічно ефективних підприємств і організацій; ліквідація або реорганізація неефективних економічних структур; недопущення можливості появи нових монополій; стимулювання і регулювання розвитку фондового ринку в інтересах забезпечення міжгалузевого переливу капіталу; стимулювання впровадження ринкових норм поведінки економічних суб'єктів. До життєво важливих галузей виробництва з точки зору економічної безпеки варто віднести паливну промисловість і енергетику, харчову промисловість, транспорт, зв'язок та ін.

Процес розшарування суспільства, що протікає швидкими темпами, є дестабілізаційним чинником, що створює потенційну загрозу виникнення соціальних конфліктів. Проблема бідності, рівень якої вимірюється як частка населення з доходами нижче прожиткового мінімуму, потребує негайного розв'язання в рамках спеціальної програми за допомогою комплексу законодавчих і нормативних заходів. При крайній поляризації суспільства становище ускладнюється відсутністю середнього класу, який є гарантом стабільності.

Вжиття додаткових заходів щодо соціальної підтримки працівників підприємств в умовах застосування процедури банкрутства та внесення доповнень і змін у наявну правову базу покликані пом'якшити соціальні витрати в ході реалізації законодавства про банкрутство і створити оптимальні умови для проведення реорганізаційних і ліквідаційних процедур у відношенні підприємств, що знаходяться в критичному фінансовому становищі, і тим самим запобігти можливим соціальним конфліктам, що є загрозою для безпеки суспільства.

Забезпечення економічної безпеки – задача, по суті, довготривала, стратегічна. Її рішення припускає розробку і затвердження державної стратегії (доктрини економічної безпеки країни). Це повинна бути саме державна стратегія, що відповідає вищим національно-державним інтересам і має нормативний характер.

Довготривалий характер державної стратегії економічної безпеки вимагає не тільки позначення

в ній кінцевих цілей, але і виділення етапів їхнього досягнення. При цьому глибина сучасної кризи і безліч погроз роблять необхідним концентрацію уваги на першочергових негайних заходах. Розробка стратегії економічної безпеки, додання їй нормативного характеру в процесі прийняття політичних і господарських рішень, включення в механізм керування суспільними процесами індикаторів, що сигналізують про появу погроз, ефективні заходи по їх відображенню – такі головні напрямки діяльності держави як гаранта економічної безпеки країни.

Характеризуючи стан криміналізації відносин у сфері економічної діяльності, фахівці часто використовують такі визначення, як «нелегальна», «підпільна», «кримінальна», «тіньова» економіка. При цьому чіткого розмежування цих понять не існує. У міжнародних нормативних документах, зокрема, в методиці, що застосовується статистичною службою ООН, введені в обіг терміни, близькі за змістом і часто вживаються в одному загальному значенні. Це «скрита» (або «тіньова», «неформальна», «неофіційна») і «нелегальна» економічна діяльність.

Вивчення цієї проблеми набуває особливої значущості в сучасних умовах господарювання в Україні, коли активізувалися процеси криміналізації економіки, і за розрахунками деяких учених реальна поширеність тільки злочинних посягань на економічну безпеку як державних, так і недержавних суб'єктів господарювання перевищує розрахунковий зареєстрований показник у 60-65 разів. Уже для всіх стало зрозуміло, що проблема злочинності переходить у стійкий недуг, що проникає в усі пори суспільства, паралізуючи його життєдіяльність [2].

Сьогодні мати і вести свій бізнес в Україні стає для підприємців усе більш небезпечним. Причому становище в цьому напрямі з кожним роком усе погіршується, а правоохоронні органи не виявляють необхідної активності у вирішенні проблеми.

Масштаби тіньової економіки значні, хоча виміряти її точно – непросте завдання, адже тіньова економіка, власне, і виникає через прагнення уникнути вимірювання, – низка економістів використовують деякі непрямі методи, що дозволяють дати їй відносну оцінку. Згідно з дослідженням австрійського економіста Ф. Шнайдера, в розвинутих країнах тіньова економіка еквівалентна в середньому 12 % ВВП, у країнах з перехідною економікою – 23 %, а в країнах, що розвиваються – 39 % ВВП. В Україні цей показник складає 52,8 % від офіційного ВВП за даними на 2012 року [4].

За даними МВФ, офіційний загальносвітовий ВВП в 2010 році склав 74,4 трлн доларів (при розрахунку за паритетом купівельної здатності). Можна стверджувати, що з урахуванням тіньового сектора ще як мінімум 15 трлн дол. доданої вартості щорічно виробляється економікою неофіційною, не потрапляючи в бухгалтерські звіти підприємств та в офіційну статистику як окремих держав, так і міжнародних організацій. Таким чином, за своїм масштабом глобальну тіньову економіку можна порівняти з економікою США – країни, що має найбільший ВВП у світі.

Ось чому для оцінки масштабу тіньової економіки в національних господарствах розвинених країн використовується «метод попиту на готівку» – оборот надлишкової готівки, який складно пояснити звичайними причинами, зіставляють із наявністю в економіці чинників, які змушують підприємства йти в тінь (найбільш поширеними мотивами є високий рівень податків і надмірний ступінь зарегульованості економіки). Ще однією тенденцією розвитку тіньової економіки України стало формування тіньового політичного ринку, пов'язаного з лобіюванням, корупцією. Адміністративний ресурс держави сьогодні повинен більш енергійно і послідовно використовуватися в цілях повної легалізації вітчизняного підприємництва, виведення підприємств з «тіньової економіки». Очевидно, що навіть самі інноваційно просунуті організації виявляються в програші перед недобросовісними конкурентами, що застосовують різні способи «оптимізації» податкових відрахувань і напівлегальні «сірі» схеми експортно-імпорتنих операцій.

Антикорупційна політика зобов'язана стати постійною частиною державної політики. Практично, це означає, що необхідно невідкладно розробити і запустити антикорупційну програму, яка повинна перерости в постійно чинну систему обмеження корупції. Розробка та реалізація такої програми повинні базуватися на точному розумінні суті корупції, на аналізі причин невдач боротьби з нею, усвідомленні існуючих передумов і обмежень; на ясних і продуктивних принципах.

Плануючи програму боротьби з корупцією, слід виховувати з такі передумови:

- абсолютна перемога над корупцією неможлива. Більш того, в нормальному стані влади і суспільства випадки корупції є технологічно корисними сигналами про неполадки в методах роботи влади;
- не існує країн, апіорі приречених на масштабну і хронічну корупцію. Україна не є виключенням з цього правила;
- обмеження корупції не може бути разовою кампанією. Після закінчення будь-якої кампанії завжди може бути новий, більш страшний виток корупції;
- корупцію не можна обмежити тільки законодавчими методами і боротьбою з її проявами. Більш того, в умовах, коли корупція досягла великих масштабів і забралася на вельми високі рівні влади, більш ефективна боротьба проти умов, що породжують корупцію, ніж непередбачена атака на її прояви;
- боротьба з корупцією досягає успіху, якщо вона всеосяжна, комплексна, ведеться постійно, на це спрямовані всі сили і влади, і суспільства;
- антикорупційна програма повинна реалізовуватися на вищому рівні політичного керівництва країни і при максимальному співробітництві з інститутами громадянського суспільства;
- втрати, які несуть від корупції держава і суспільство, настільки великі, що будь-які розумні витрати на реалізацію антикорупційної програми забезпечать швидку віддачу, що в кілька десятків разів перевищує вкладення.

Слід зауважити, що в Україні сьогодні прийнято окремі правові акти, які характеризують захист економічної безпеки та посилення боротьби з корупцією [1]. Посилено законодавче забезпечення боротьби з корупцією та відповідальність за корупційні дії за новим Законом України «Про засади запобігання і протидії корупції», який набрав чинності з 1 липня 2011 р. та став базовим законодавчим актом у сфері запобігання та протидії корупції в Україні.

Новий Закон змінює загальнодержавний підхід до розуміння корупції. Так, згідно із законом, корупція – це використання особами – суб'єктами відповідальності за корупційні правопорушення, наданих їм службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди вказаним особам, або на їх вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити ці особи до протиправного використання наданих їм службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей.

Таке формулювання поняття «корупції» є ширшим у порівнянні з попереднім визначенням корупції згідно із Законом України «Про боротьбу з корупцією» і дає підстави для висновку, що корупційні дії можуть бути скоєні не тільки особами, які уповноважені на виконання функцій держави, а про охоплення протидією корупції і в таких сферах суспільних відносин, які раніше були поза увагою держави. У зв'язку з цим, розширено коло суб'єктів відповідальності за корупційні правопорушення: від Президента України до посадових осіб, які одержують заробітну плату за рахунок державного чи місцевого бюджету, юридичних осіб та фізичних осіб. Корупціонером може бути визнана будь-яка особа, що здійснює владні, організаційно-розпорядчі чи адміністративно-господарські повноваження на власну користь. Це не тільки держслужбовці, а й ті, хто працює в приватній сфері. Проте, все ж таки, не підпадають під дію закону рядові працівники, які, користуючись наданими їм службовими повноваженнями та пов'язаними із цим можливостями, можуть реалізувати корисливий інтерес щодо отримання неправомірної вигоди.

Антикорупційна політика повинна включати в себе заходи, спрямовані на вирішення таких завдань: організація боротьби з корупцією на всіх її рівнях; звуження кола умов і обставин, що сприяють корупції; зменшення вигод для обох сторін, що беруть участь у корупційній оборудці, від укладення останньої; збільшення ймовірності виявлення корупційних дій і покарання за заподіяну ними шкоду; вплив на мотиви корупційної поведінки; створення атмосфери суспільної неприйнятності корупції у всіх її проявах.

Основна причина експансії корупції в перехідний період – невідповідність між новими умовами, у яких повинен функціонувати державний організм,

і старими механізмами його функціонування. Таким чином, основні зусилля антикорупційної програми повинні бути спрямовані на налагодження роботи державного механізму в нових умовах. Одночасно, слід прагнути до таких системних змін, які б змінювали установки, цінності, стереотипи поведінки і чиновників, й інших громадян.

Оскільки корупція є наслідком загальних проблем країни і суспільства, боротьба з нею не зводиться тільки до реалізації вузької антикорупційної програми, але повинна пронизувати всі програми оновлення. У цих випадках антикорупційна програма виступає також як додаткове обґрунтування реалізації відповідних заходів у суміжних програмах. Крім того, це має на увазі необхідність координації, з тим щоб уникнути дублювання або, навпаки, докласти зусиль.

Вдосконалення механізмів і розумне визначення сфер державної присутності в економіці повинні звужувати ґрунт, на якому процвітає корупція. Той же ефект дає наведення порядку в сфері державних фінансів, що має ліквідувати ситуацію дефіциту бюджетних коштів, за якої різко розширюється сфера «особистого розсуду» під час прийняття рішень чиновниками (кому давати, а кому ні, кому раніше, а кому пізніше).

Забезпечення реалізації контрактних прав, прав власників і акціонерів, встановлення прозорості діяльності підприємств для акціонерів (та інші подібні заходи) дають можливість підприємцям апелювати до закону і зменшують шанс появи приводів використання чиновниками хабарів як засобу захисту своїх комерційних інтересів.

Удосконалення податкового законодавства зменшує тіншову (отже, у більш високому ступені заражену корупцією) зону економіки, обмежує можливості попадання підприємців у лещата шантажу з боку службовців податкових органів.

Зменшення готівкового обігу, розширення сучасних електронних засобів розрахунку, впровадження сучасних форм звітності полегшують контроль за рухом коштів, ускладнюють можливості дачі хабарів у готівковому вигляді. Це особливо важливо для обмеження низової корупції.

Для забезпечення економічної безпеки держави та антикорупційної політики в Україні першочергово слід вжити низку заходів:

- комерціалізація частини соціальних (у тому числі – комунальних) послуг, уведення в цій сфері конкуренції перетворюють корумпований ринок дефіцитних послуг у нормальний ринок послуг;
- розширення практики застосування сучасних методів здійснення соціальних виплат за допомогою електронних засобів безготівкового обороту, що зменшує залежність громадян від розсуду чиновників і тим самим обмежує низову корупцію;
- делегування рішення частини соціальних завдань інститутам громадянського суспільства (під державним контролем витрачання ресурсів) є одним з найефективніших засобів протидії низової корупції. Громадські організації, які отримують за конкурсом і на умовах контракту право на реалізацію

окремих державних функцій, більш схильні громадському контролю, менш бюрократизовані. Крім того, вони актуально спрямовані більше на вирішення основного завдання, а не на зміцнення інституту, як це властиво бюрократичним системам. Тим самим вирішуються відразу три важливі завдання: обмежується низова корупція, підвищується ефективність реалізації соціальних функцій держави, зростає довіра суспільства до влади;

- чітке розмежування функцій прийняття рішень, реалізації рішень, контролю, надання послуг. Зараз багато урядових відомств суміщають виконання цих функцій. Це не тільки знижує ефективність управління, але і сприяє корупції;

- уведення персональної відповідальності посадових осіб у сфері розпорядження коштами і майном. Зараз в Україні, на відміну від більшості інших країн, основна частина подібних рішень приймається колегіально: Урядом, різними комісіями, колегіями. Колективна безвідповідальність є чудовим щитом корупції;

- більш широке введення відкритих конкурсів на державні замовлення і закупівлі. Там, де це неможливо, повинні застосовуватися жорсткі специфікації і стандарти на продукцію та послуги;

- зменшення монополії та створення конкуренції у сфері надання державних послуг. Ринок корупційних послуг функціонує за законами «економіки дефіциту», тому необхідно всіляко полегшувати доступ громадян до державних послуг;

- позбавлення від позабюджетних фондів, які здійснюють виплати посадовцям. Бюджетне недофінансування органів виконавчої влади змушує їх створювати позабюджетні фонди, що поповнюються за рахунок відрахувань, пов'язаних, як правило, з виконанням відомством своїх функцій (платежі, штрафи і т. п.). Позабюджетні фонди контролюються набагато слабкіше, що сприяє розростанню корупції;

- удосконалення конституційної системи стримувань і противаг. Поки Конституція підтримує занадто жорсткий захист Президента від позбавлення повноважень, зберігається залежність (особливо –

матеріальна) законодавчої та судової влади від виконавчої, слабкий парламентський контроль за виконавчою владою;

- істотне збільшення грошового утримання державних службовців (що особливо важливо для нижчої і середньої ланок). Тут потрібно долати природний комплекс неповноцінності: «як можна підвищувати, коли в країні погано!». Одночасно зі збільшенням грошового утримання та введенням потужної системи соціальних гарантій необхідно позбавлятися від застарілої системи відомчих пільг, пов'язаних із побутом чиновників;

- налагодження механізмів проходження служби з урахуванням розмежування юридичного статусу професійних чиновників і «політичних призначенців». Встановлення для керівників в органах виконавчої влади обмежених квот на включення в коло своїх підлеглих «політичних призначенців» дає корисний ефект. Присутність в оточенні начальника кар'єрних чиновників, менше залежних від волі цього керівника, зменшує можливість його корупційної поведінки.

Висновки. Перемогти корупцію можна тільки шляхом залучення інститутів громадянського суспільства, оскільки саме воно найбільше зацікавлене в такій перемозі [5]. Це тим більш необхідно в умовах серйозного відчуження суспільства від влади. Залучаючи громадські організації до повноцінного співробітництва при вирішенні проблеми подібного масштабу, держава отримує шанс підвищення довіри громадян, а значить, шанс на досягнення поставлених цілей.

Економічна безпека держави та антикорупційна політика мають підкріплюватися підготовкою і прийняттям низки законодавчих актів, що охоплюють різні сфери регулювання, серед яких можуть бути прийняття законів України: про лобізм; про відповідальність за легалізацію злочинних доходів; про конфіскацію майна і доходів, набутих в результаті незаконних операцій; про державний контроль над відповідністю великих витрат на споживання декларованим доходам [6].

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про засади запобігання і протидії корупції» від 07.04.2011 № 3206-VI // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2011. – № 40. – С. 404.
2. Герасин А. Н. Теневые экономические отношения и их воспроизводство в рыночной системе хозяйства / А. Н. Герасин. – М. : Бизнес-Пресс, 2006.
3. Кириченко О. А. Проблеми управління економічною безпекою суб'єктів господарювання : [монографія] / О. А. Кириченко, В. С. Сідак, С. М. Лаптев та ін. – К. : УЕП «Крок», 2008. – 401 с.
4. Сколотяний Ю. Розвод у Малинівці / Ю. Сколотяний // Дзеркало тижня. Україна. – № 35 від 05.10.2012.
5. Соскін О. І. Визначення національної економічної моделі України: порівняльний аналіз можливих альтернатив / О. І. Соскін // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 1 (103). – С. 47–55.
6. Сиченко В. В. Економічна безпека держави та антикорупційна політика / В. В. Сиченко : розділ 3.1. колективної монографії «Сучасні концепції, передумови та перспективи розвитку підприємств України» / [під заг. ред. К. Ф. Ковальчука]. – Дніпропетровськ : ІМА-прес, 2012. – С. 228–238.

Рецензенти: **Корецький М. Х.**, д.держ.упр.;
Івашова Л. М., д.держ.упр.

© Сиченко В. В., 2012

Дата надходження статті до редколегії 13.11.2012 р.

СИЧЕНКО Віктор Володимирович – доктор наук з державного управління, завідувач кафедри менеджменту організацій Дніпропетровського державного аграрного університету, Заслужений працівник освіти України.

Коло наукових інтересів: проблеми обґрунтування державної політики в різних сферах економіки.